

در گفت‌وگو با دکتر نجمه کیخا به مناسبت هفته پژوهش مطرح شد

جای خالی پژوهش‌های کاربردی اسلامی

۲

جامع‌ترین کتاب معرفی خدمات و فعالیت‌های خادمان رضوی منتشر شد

رونمایی از اطلس جغرافیایی آستان قدس رضوی

کتاب «اطلس آستان»؛ راهنمای جغرافیایی آستان قدس رضوی یکی از تازه‌ترین محصولات رسانه‌ای این آستان مقدس است که اطلاعات جامع و کاملی در اختیار عموم علاقه‌مندان قرار می‌دهد.به گزارش آستان‌نیوز، در مراسمی که هفته گذشته با حضور قائم مقام تولیت آستان قدس رضوی و جمعی از مدیران و فعالان فرهنگی و رسانه‌ای کشور برگزار شد، هشت محصول رسانه‌ای این آستان رونمایی شد که یکی از شاخص‌ترین آن‌ها، کتاب «اطلس ...

ویژه فرهنگ و معارف رضوی
سال اول | ویژه نامه ۲۲۵ |

موعظه/ آیت‌الله حائری شیرازی
چرا همه شاگردان آیت‌الله قاضی، بهجت و طباطبایی نشدند؟
۲

حجت الاسلام خسرو پناه به شبهه‌افکنی اخیر پاسخ داد
شبهات باید در جمع علمی طرح شوند نه خطبه نماز جمعه
۳

«Qardus»، به دنبال تأمین مالی کسب‌وکارهای حلال در اروپاست
استارت‌آپی برای مسلمانان بریتانیایی
۲

پنجمین اجلاس‌یه آستان‌های مقدس و بقاع متبرکه در شهر ری برگزار می‌شود
۴

توحیدیه و پندیه‌ها در اشعار گذشته مداحی مشهودتر بود
۲

خبر

مدیر عامل مؤسسه

آفرینش‌های هنری آستان قدس رضوی تأکید کرد

حمایت از هنرمندان نخبه

امیرمهدی حکیمی ضمن تأکید بر رویکرد پژوهشی و دانش‌محور به هنر در مؤسسه آفرینش‌های هنری، همچنین از رازینی و تعامل با مراکز دانشگاهی و پژوهشی کشور به‌منظور شناخت نخبگان و صاحب‌نظران حوزه‌های مختلف پژوهش‌های هنری با هدف رفع نیازهای این مؤسسه خبر داد. مدیر عامل مؤسسه آفرینش‌های هنری آستان قدس رضوی هم‌زمان با هفته پژوهش در گفت‌وگو با آستان‌نیوز با اشاره به حمایت‌های این مؤسسه از پژوهشگران در سال‌های گذشته و چاپ بسیاری از کتاب‌های پژوهشی هنر، مجموعه شاهکارهای هنری موجود در آستان قدس رضوی و همچنین نشریه آستان هنر به قلم پژوهشگران جوان کشور افزود: تقویت رویکردهای پژوهشی و علمی در کنار فعالیت‌های اجرایی هنری می‌تواند زمینه تأثیرگذاری بروندادهای هنری را چندین برابر کند؛ در همین راستا در گفت‌وگو با دکتر بلخاری، مدیر گروه مطالعات عالی هنر دانشگاه تهران، توافق شد گروهی نخبگانی با حضور استادان و دانشجویان دانشگاه تهران و دانشگاه هنر اسلامی به سرپرستی ایشان شکل گیرد و این کارگروه نسبت به تدوین سرفصل‌ها، موضوعات و خروجی‌های مورد نظر اقدام کند.حکیمی در توضیح نحوه حمایت از هنرپژوهان، حمایت مؤسسه آفرینش‌های هنری از نخبگان را فارغ از نام‌ها و عناوین دانست و افزود: مؤسسه آفرینش‌های هنری آستان قدس رضوی از پایان‌نامه‌های دانشجویی مقطع ارشد و دکترای مرتبط با هنرهای اسلامی به کار رفته در گنجینه‌های هنری حرم مطهر یا پژوهش‌هایی که راهگشای برنامه‌های آینده آستان قدس در زمینه‌های هنری باشد و توسط شورای هنری مؤسسه تأیید شود حمایت کرده و در صورت تأیید نهایی پژوهش ایشان منتشر خواهد شد.

محمدحسین نیکبخت | پایین‌خیابان یا به قول مشهدی‌های قدیم «تَه خیابون»، نسبت به محلاتی مانند سراب، نوغان و سرشور، عمر کوتاه‌تری دارد. در میانه سلطنت شاه‌عباس یکم، در حدود سال ۹۸۰ خورشیدی، وقتی طرح خیابان شهر مشهد به عنوان چهارمین خیابان بزرگ ایران، پس از قزوین، هرات و اصفهان ریخته شد، محله‌ای در دو طرف ضلع شرقی این خیابان شکل گرفت که به آن پایین‌خیابان گفتند. امروزه پایین‌خیابان گسترش فراوانی پیدا کرده است و بازارها و هتل‌های متعددی در آن ساخته‌اند. اما نباید از یاد برد که پایین‌خیابان امروزی، هنوز هم ویژگی قدیمی خودش را که همان شلوغی و پرجمعیت بودن نسبت به دیگر محلات شهر مشهد است، تا حدود زیادی حفظ کرده است.

چراپایین‌خیابان؟

درباره نام قدیمی پایین‌خیابان اطلاعات دقیقی نداریم. احتمالاً این محله، تا پیش از ساختن خیابان مشهد در دوره صفویه، به دو بخش تقسیم می‌شد؛ نیمی جزو محله نوغان در شمال و نیمی جزو محله عیدگاه در جنوب. احتمالاً می‌دانید که شیب شهر مشهد غربی – شرقی است؛ یعنی غرب این شهر نسبت به شرق آن ارتفاع بیشتری دارد. به همین دلیل، ارتفاع محله پایین‌خیابان از دیگر محلات مشهد کمتر است و اصلاً نام محله را هم از همین ارتفاع پایین‌ترش گرفته‌اند. این مسئله موجب می‌شد که از قدیم‌الایام، وقتی مشهد دچار سیل‌های مهلک می‌شد که دست بر قضا کم هم نبود، پایین‌خیابان مکان تجمع این سیلاب‌ها می‌شد و خسارت‌های سنگینی به بار می‌آورد؛ به ویژه آنکه این محله با توجه به وسعت اندک‌ش، بالاترین تراکم خانه و جمعیت شهر را داشت؛ نمونه معروف این سیل‌ها، در سال ۱۳۲۹ خورشیدی اتفاق افتاد و تقریباً پخش مهمی از پایین‌خیابان را ویران کرد.

شاخص‌های جمعیتی دو قرن پیش

بر اساس گزارش زین‌العابدین میرزای قاجار در سال ۱۲۵۷، حدود ۱۳درصد خانه‌های مشهد در این محله کوچک قرار داشت. تراکم خانه و جمعیت و همچنین حضور بیش از ۲۵ درصد فقرای شهر در این محله نشان می‌دهد پایین‌خیابان ۲۰۰ سال پیش، محله‌ای

عموماً فقیرنشین بود. البته در آن تعدادی از افراد متمول و ثروتمند هم حضور داشتند که صاحب خانه‌های بزرگ و زیبا بودند، اما در کل، آنچه به چشم می‌آمد منازل کوچک و کوچه‌های باریک و شلوغ بود. در چنین شرایطی، شیوع بیماری‌های واگیر مانند وبا سریع‌تر اتفاق می‌افتاد. به ویژه آنکه هوای این منطقه، به دلیل تمرکز مشاغلی مانند آهن‌گری و مسگری یا مکان‌های تهیه و توزیع سوخت زمستانی که در برخی موارد با فضولات حیوانی انجام می‌گرفت و همچنین ارتفاع پایین محله و کمبود آشکار باغات و فضای سبز، وضعیت مناسبی نداشت.

عوامل بالا بودن جمعیت

بخشی از تراکم جمعیت در محله پایین‌خیابان، چنان‌که پیشتر هم اشاره کرده‌ایم، مربوط به ورود زائران از دروازه پایین خیابان به مشهد و سکونت در

عهده‌دار بود، در محله پایین‌خیابان ساکن می‌شد. از صاحبان مشاغل عمده در پایین‌خیابان می‌توان به بناها، پالاندوزها، پيله‌کش‌ها، سقاها، شالیاف‌ها، تون‌تاب‌ها، دستفروش‌ها و... اشاره کرد. با این حال، قرار گرفتن در مسیر ورودی شهر از سمت شرق، مخاطرات خودش را داشت؛ این مسیر، محل تاخت و تاز و هجوم ازبکان و بعدها ترکمانان و دیگر اقوام مهاجم به شهر مشهد بود و برخی مواقع، آن‌ها با عبور از دروازه پایین‌خیابان، به قتل و غارت ساکنان این محل می‌پرداختند. اما این دردرسرها موجب نمی‌شد که پایین‌خیابان از بناهای عمومی و مدارس فاخر تهی باشد؛ مدرسه مشهور عباسقلی‌خان شاملو، والی خراسان در دوره شاه‌عباس یکم صفوی که یکی از مشهورترین مدارس علمیه تاریخ ایران محسوب می‌شود، در ابتدای ورودی این محله از سمت حرم مطهر قرار می‌گرفت و عبور نهر نادری از میانه محله،

احتمالاً این محله، تا پیش از ساختن خیابان مشهد در دوره صفویه، به دو بخش تقسیم می‌شد. شیب شهر مشهد غربی – شرقی است؛ یعنی غرب این شهر نسبت به شرق آن ارتفاع بیشتری دارد. به همین دلیل، ارتفاع محله پایین‌خیابان از دیگر محلات مشهد کمتر است و اصلاً نام محله را هم از همین ارتفاع پایین‌ترش گرفته‌اند.

با درختانی که احیاناً در اطراف آن کاشته بودند، طراوت نسبی برخی مناطق محله را تأمین می‌کرد. پایین‌خیابان قدیم، شامل مسیر کوتاهی است که از حرم مطهر تا پنجره ادامه دارد و به احتمال زیاد، دروازه ورودی آن، در محل تقاطع این مسیر با پنجره قرار گرفته بود؛ مسیری که امتداد آن به مصلای قدیمی مشهد می‌رسد؛ جایی که در همین مجموعه رواق، یک بار مفصل درباره‌اش صحبت کردیم.

کاروانسراهای این منطقه بود. از سوی دیگر، به دلیل قرار گرفتن اراضی بسیار وسیع کشاورزی پشت دروازه پایین‌خیابان، تعداد زیادی از کشاورزان مشغول به کار در این مزارع، ساکن پایین‌خیابان می‌شدند و از آنجا که بخش مهمی از این اراضی موقوفه بود و احتمالاً بیشترین عرصه اراضی کشاورزی موقوفه در این منطقه تمرکز داشت، داروغه مزارع آستان قدس هم که مسئولیت بازرسی و انتظام امور را در این موقوفه‌ها

وصیت‌نامه باباحاجی‌ام را می‌خواندم. عجیب دستخط و جان‌نوشته‌اش را دوست دارم. اول بویش کردم. به خدا که بعد این همه سال، بوی کهنگی نمی‌داد. بوی برنج و عطر بازار رضا می‌داد. پدربزرگم عاشق امام رضا(ع) بود. همیشه نصیحتمان می‌کرد؛ بچه‌ها، امام رضایی باشید. ایشان دست‌گیر است. مهربان است. هر جا خسته شدید و کم آوردید توی دلتان یک یا امام رضا بگویید، خودشان به داد می‌رسند....

از وقتی عقل‌رس شدیم، فهمیدیم برای خانواده ما، پاییز از بقیه فصل‌ها خاص‌تر

بروند پاپوس آقا و وقتی برمی‌گشتند. حکمش کیسه‌های سردوخته‌ای بود که از زمین پایین باغ سوا می‌کردند. حکمش زیارت بود و عطر مشهدی و نخودچی کشمش و اشک‌های شاد همه‌مان با هم. می‌آید یک بار یکی از نوه‌ها گفت؛ شد بیست و هفت سال باباحاجی. چه باعشکید شما دو نفر. اما بهتر نیست جای این همه کیسه و بذار و بردار، پول برنجارو ببرید واسه نذرتون. که باباحاجی فقط خندید. از آن خنده‌ها که هزار جمله جواب است. خدا بیامرزده همه رفتگان را. دیروز داشتم

است. فهمیدیم باباحاجی ونه‌حاجی چه‌ها از سر نگذارندند. فهمیدیم چقدر قشنگ دلشان را بردند گرّه زند به ضریح امام هشتم. فهمیدیم کوه بودند وقتی توی سه پاییز، پسران رشیدشان را بی‌ترتیب دادند دست آرامگاه شهدای روستا. آره عزیزم خیرات من توی پاییز خیلی بیشتر... خیلی.

پی‌نوشت

ننه‌حاجی و باباحاجی، مادر و پدر سه شهیدند؛ علی، جعفر و احمد.

منبر مجازی

صدای خدا را بشنویم

شهید مطهری | «الم یان للذین آمنوا ان تخرج قلوبهم بذكر الله و ما نزل من الحق» آیا نرسیده است آن وقتی که دل مردم باایمان برای پذیرش یاد خدا، نرم بشود؟ قساوت قلب و غفلت و بی‌خبری تا کی؟ غیبت تا کی؟ معصیت تا کی؟ این صدای خداست و مخاطبش هم ما مردم هستیم؛ ای بنده من! کی دلت برای یاد خدا خاضع و خاشع می‌شود؟ به خود بیایید درهای فکر کنید. غفلت تا کی؟ آیا وقتش فرارسیده که دل‌های ما برای خدا نرم شود و به این قرآن حقی که نازل شده است توجه و اعتنایی بهش شود؟ دلمان خوش باشد که در جلسه‌ای شرکت کنیم، مثلاً یک قطره اشکی بریزیم... والله این‌ها کافی نیست... به حال خودمان، به حال اسلامان یک فکر اساسی باید کنیم.

بچه‌هایمان از دست رفتند، جامعه‌مان از دست رفت، فکری کنیم، توبه کنیم. مرحله اولش این است که روح آتش بگیرد مشغول شود. خودت را غرق در حسرت ببینی. خودت را غرق در ندامت و پشیمانی ببینی. چشم‌ت را به روی گناهانت باز کن! محاسبه اعمال کن، از خودت حساب بکش، بین روزی چند گناه کبیره مرتکب می‌شوی. جد تو آدم بهشتی جای بود قدسیان کردند بهر او سجود یک گنه چون کرد گفتندش تمام مذنبی مذنب برو بیرون خرام تو طمع داری که با چندین گناه داخل جنت شوی ای روسیه؟ شرط دوم این است: «العزم علی عدم العود». یک تصمیم جدی بگیر که دیگر من این کار ناشیاست را تکرار نمی‌کنم. این شعر از شیخ بهایی است البته شما را مایوس نکنم: «لا تياسوا من رحمة الله» برگردید هر چه گناه دارید خدا می‌پذیرد. شرایط را برای گناه ذکر کردند ولی حد و اندازه برای گناه ذکر نکردند. همین مقدار که آتش درونی در روح تو پیدا بشود قبول است. همین که انقلاب درونی در روح تو پیدا بشود قبول است.

بر «عدم عود» تصمیم بگیر که دیگر کار ناشیاست را تکرار نکنی، اما به شرطی که تصمیمت تصمیم باشد نه اینکه از در حسینیّه رفتی بیرون فراموش کنی، این به درد نمی‌خورد. امام فرمود این کسانی که استغفار می‌کنند و استغفارشان را فراموش می‌کنند این استغفارشان بدتر است از اینکه استغفار نکنند. چون این مسخره کردن توبه است. این‌ها دو رکن توبه است اما توبه شرط هم دارد که حقوق مردم را باید برگردانی زیرا خدا از حقوق بندگان‌ش نمی‌گذرد.